

Höstutflykt till Vänga lördagen den 24 september

Höstens utflykt för Stiftshistoriska Sällskapet går i år till Vänga kyrka som fyller 100 år.

Programmet för dagen:

9.30-10 Ankomst med möjlighet att dricka kaffe i församlingshemmet

Kaffe och smörgås 20:-

I församlingshemmet finner du också fotoutställning och bokförsäljning.

10.00 Inledande andakt i kyrkan

Därefter lyssnar vi till historiens vingslag genom: km em. Ingvar Lundström och kh em. Lennart Nordqvist som berättar om kyrkan, dess historia och inventarier. Kh Johnny Hagberg och kh Matts Martinsson berättar om tiden då Vänga hörde till Bredared, och om Landalarna, som var präster i Bredared under väckelsetiden.

Kantor Henry Ragnarsson berättar om Vänga kyrkas orgel och dess syskon i pastoratet och i stiftet.

Under förmiddagen finns också möjlighet till besök i vapenhuset, där några av Vängas äldsta föremål förvaras.

12-12.45 Lunch i församlingshemmet: Den godaste lantsoppa Du någonsin ätit serveras med bröd, dricka och kaffe på maten.

Lunchen kostar 50:-.

12.45 Bibliotekarie Anna-Karin Albertsson tar oss med på en promenad via den nuvarande och tidigare Missionskyrkan, och berättar om ekumenisk samlevnad under de senaste hundra åren.

13.15 möter vi mjölnaren David Svensson i Vänga kvarn. Han guidar och berättar om kvarnen och stärkelsefabriken, där man fortfarande mal potatis om höstarna.

Därefter finns det möjlighet för den som vill att köpa kaffe med dopp i kvarncaféet.

Anmälan till lunch och/eller förmiddagskaffe:

Kyrkans Hus tel. 033- 22 23 00 senast fredagen 16 september kl 12.

Vänga kyrka ligger 7 km norr om Fristad, skyltat från riksväg 42.

Bokmässan i Göteborg 30/9- 2/10.

Skara stiftshistoriska sällskap kommer att ha en monter för visning och försäljning av sällskapets skrifter tillsammans med de andra stiftshistoriska sällskapen i landet. Söndagen (2/10) ansvarar vi för bemaningen av montern - har Du möjlighet att hjälpa till en stund v.g. kontakta Ingemar Ekström tel. 0706691913 el 0322 55201.

Hemsjö medeltida dopfunt åter i församlingen.

av Ingemar Ekström

Efter flera ansökningar och många års samtal och försök har nu Hemsjö församling (utanför Alingsås) fått tillbaka sin gamla medeltida dopfunt från 1200-talet. Visserligen som lån -på tre-årskontrakt- men ändå en glädje för församlingen.

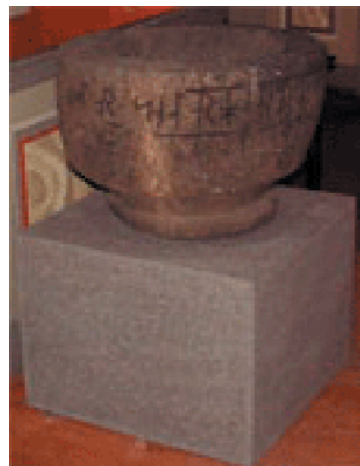
Den unika dopfunten har sedan 1856 funnits på Statens Historiska Museer i Stockholm eftersom den anses så unik. Den har en mycket originell runinskrift som varit föremål för forskning och tolkning av dess innebörd. Elisabeth Svärström (1940) har tolkat inskriftionen som "Alla själar här döpas in i församlingen genom mig skålen". **alar sialar: hær dopazs i : ÞiuÐ : føri : mik: skal**

En senare tolkning av Evert Salberger (1986) är: "Genom mig skall alla själar här döpas /eg. doppas/ in i församlingen". **føri : mik: skal : alar sialar : hær dopazs i**

: ÞiuÐ : Dopfunten är av svartgrå amfibolit. Cuppans höjd är 45 cm, dess yttre och inte diameter är 65 resp. 45 cm; urholkningen är 30 cm djup.

Dopfunten är nu placerad i kyrkans mittgång och sedan Midsommardagen detta år har redan 12 barn döpts in i församlingen i denna mycket speciella dopfunt.

Eftersom bara cuppan är bevarad har ett fundament nyttillverkats.

Dokumentation över Gunnar Nordquists konfirmander

av Lennart Franck

Jag vill här presentera ett litet dokument, som nyligen utkommit. Det hör hemma inom sektorn "kyrkans konfirmationsundervisning".

Det är Eric Hassel i Götene, pensionerad som kyrkoherde i Källby, som har skrivit en Dokumentation över komminister Gunnar Nordquists konfirmander åren från och med 1931 till och med 1939 i Åsle, Mularp, Tiarp och Uddagården. Skriften har inte så mycket berättande text. Det är mest olika data om "läsbarnen". Samtliga 293 konfirmander är förtecknade med namn och adress. Författaren konfirmerades av Nordquist 1938. Man kan dock få en hel del kunskap även ur ett sparsamt material. Det framgår att församlingsprästen ensam stod för konfirmationsläsningen. Det var ju så förr. Eftermälet från lästiden blev i hög grad knutet till prästen. I en minnesteckning över Gunnar Nordquist heter det: "Han hyste ett brinnande intresse för sina konfirmander och ungdomar. Lektionerna gjorde han ibland till verkliga högtidsstunder".

Då som nu försökte man på olika sätt följa upp kontakten efter konfirmationen. Många, kanske de flesta präster gjorde så. Det märkliga med träffarna för Gunnar Nordquists konfirmander under hans Åsle-tid är att de fortgått genom åren. Den senaste hölls i september 2004. Någon från den första gruppen deltog. Tänk, konfirmanderna 1931 — de som är i livet — närmar sig 90-årsåldern! Det har betygats att alla funnit mycket stor glädje i att få samlas. Visst måste dessa Nordquist-konfirmander ha fått

känna både samband och sammanhang. Först var det Gunnar Nordquist själv, som kallade. Det är intressant och uppbyggligt att läsa hans inbjudningar. Ingen kan tveka om hans omsorg om de forna konfirmanderna. Han avled 1970. Sedan har de "gamla konfirmanderna" skött inbjudan och arrangemang. Eric Hassels lilla skrift är ett gott exempel på uppgiften att hålla samman förr och nu.

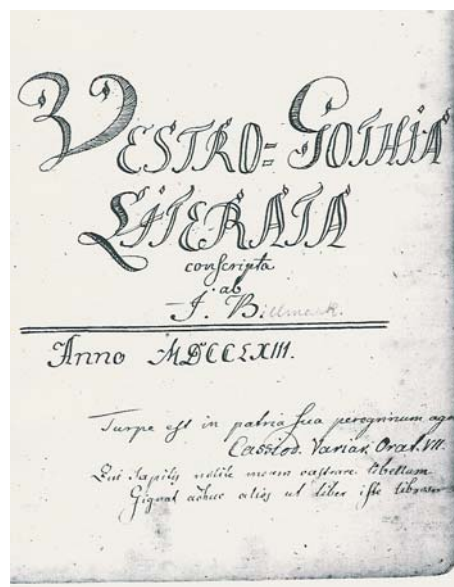
Prästmöte och prästminne

Av Bengt O.T. Sjögren

Man brukar säga att ingen yrkeskategori är så väl biograferad som våra svenska präster. Det svenska prästmötet har medeltida anor, men reglerades i nyare tid genom 1686 års kyrkolag. Då föreskrevs ett årligt prästmöte, men flera försök gjordes under åren att förlänga perioden mellan mötena till vartannat eller vart tredje år. I praktiken kunde det med åldriga biskopar vid stiftsrodret (den förste svenske biskopen fick pension 1927) bli mycket långt mellan mötena. Först 1855 stadgades att prästmöte skall hållas i varje stift vart sjätte år med av biskopen utsedda funktionärer, preses, opponenter, orator och sedermera även minnestecknare.

I många äldre kyrkoböcker hittar man ofta en s k series pastorum, d.v.s. anteckningar om tidigare präster i ett pastorat. Det är påtagligt att känslan och intresset för det biografiska är mycket gammal. Ibland finns sådana namnlistor på tavlor i äldre kyrkor (t ex i Mariestads domkyrka, föredömligt uppdaterad tills idag). Den västgötafödde linköpingsbiskopen Andreas Ol. Rhyzelius (1677—1761), f.ö. stamfader för ätten Odenocrants, gav 1752 ut en biskopskrönika och fick sedan flera efterföljare, när det biografiska intresset

växte under 1800-talet och särskilda s.k. herdaminnen (prästbiografier) utkom i flera stift. Aldre herdaminnesförfattare i vårt stift, Olof Sundholm på Torsö eller Benedictus J. Carlsson i Slöta, fick aldrig se sina manus tryckta. Den flitige prosten i Amnehärad J.W. Warholm (1817-1908), som i unga år haft tillfälle att gå igenom hela domkapitelarkivet, kunde 1871-74 publicera sitt stora arbete "Skara stifts herdaminne" på sammanlagt 1400 sidor. Trots att det senare kompletterats för tiden 1850—1930 av L.A. Cederbom och C.O. Friberg, behövde Warholms arbete 1984 återutges i faximilupplaga i avvaktan på ett helt nytt, modernt Skara stifts herdaminne.

Bildtext:

Prosten i Varola Jonas Bilmark (1739-1812) forskade i Skara stifts historia och har efterlämnat ett herdaminnesmanuskript dat. 1763. Tillhör förf.

Redan före det prästmöte som ägde rum 1889 hade i några enskilda fall minnesteckningar förekommit. Men till 1889 års möte hade biskop Beckman uppdragit åt prosten Nils Carlén att teckna minnet av samtliga under perioden avlidna präster. Sedan dess

Kerene - - - 85.	Karlewed - - - 4.	Kyrkefälla ✓ - - - 62.	Långared - - -
Kerlunga ✓ - - 98.	Kärna - - - 105.	Kyrketorp - - - 51, 52.	Lästad - - -
Kerlunda - - - 1.	Kästra - - - 115.	Kyrkäls - - - 36.	Långum - - -
Kerjo - - - 60.	Kägstena - - - 50.	Kölingared - - - 110.	
Kjälftad ✓ - - 83.	Kjomb - - - 43.		M.
Kjöf - - - 109.	Kjora - - - 9.		Magra - - -
Kjöfby - - - 85, 121.	Kjöfna - - - 116.	L.	Kalma - - -
Kjöfva ✓ - - - 72.		Lafwa - - - 90.	Marieftad ✓ - -
Kjohl ✓ - - - 94.	J.	Lagmansfired - - 16.	Marka - - -
Kjølmeftad - - 19.	✓ Jerpås - - - 9.	Landa - - - 99.	Marum - - -
Kjøl - - - 30.	✓ Kjüng - - - 57.	Larf ✓ - - - 38.	Medelplana - - -
Kjølborga - - - 32.	Kjähla - - - 41.	Ledfjör - - - 19.	Mellby ✓ - - -
Kjølta - - - 94.		Lefwerne ✓ - - - 3.	Mjälldrung - - -
Kjødene - - - 96.	K.	Leksberg ✓ - - - 77.	Mofalla - - -
Kjølma - - - 118.	Karleby - - - 111, 126.	Lekåsa ✓ - - - 26.	Mullarp - - -
Kjølby ✓ - - - 24.	Kedum - - - 90, 126.	Lena - - - 100.	Mullfaryd - - -
Kjølftad ✓ - - 49.	Kjedum - - - 7.	Lerdala - - - 54.	Murum - - -
Kjølvarf ✓ - - 73.	Kjälfwom - - - 48.	Ljöröd - - - 110.	Mälla - - -
Kjølvarnum - - 104.	Kjjetftad - - - 21.	Lidköping ✓ - - 25, 121.	Mårby - - -
Kjylinge - - - 17.	✓ Kjähelby - - - 25.	Lindarfwa - - - 10.	Mjällby - - -
Kjälantorp - - 33.	Kjälunga - - - 109.	Ljunghem - - - 52, 124.	Mjöttorp - - -
Kjäl - - - 15.	Kjälra kra - - - 42.	Ljör - - - 95.	Möne - - -
Kjälger - - - 28.	Kjölaby - - - 119.	Lång - - - 8.	
Kjälgsdala ✓ - 47.	✓ Kjölfwa - - - 22, 28.	Lignäl - - - 23.	
Kjälgeftad - - 9.	Knätte - - - 110.	Lindby - - - 28, 55.	N.
Kjälgun ✓ - - - 58.	Kongstena - - - 43.	Luttra - - - 25, 127.	Naglum - - -
Kjälum - - - 6.	Korsberga - - - 61.	Lyrestad ✓ - - - 67.	Naum - - -
Kjälrene - - - 99, 121.	Kymbo - - - 49.	Läckatorp - - - 31.	Norby - - -
Kjälja - - - 112, 125.			Norrunga - - -

är minnesteckningsleden i stiftets obruten, trots några hot under mellantiden. Lennart Franck har i förordet till sina minnesteckningar 1984—90 (Föregångare, Skara 1991 s. 9 f.) tecknat stiftets minnesteckningshistoria. Vi nämner med tacksamhet några av hans föregångare i uppdraget:

Nils Carlén, Norra Fågelås, J.A.Tunberg, Ullervad, Karl Ludvig Johansson, Stora Mellby, K.A.A. Hasselskog, Alingsås, Gustaf Lundblad, Fredsberg, Lorens Linder, Fröjered, samt senare Åke Dahlberg, Forshem, och Bertil Edvardsson, Flöby.

Samtidigt som detta skrives, pågår tryckningen av ännu en volym i samma serie, som kommer att omfatta 23 prästbiografier över avlidna

2002-2004. Utgivare och nuvarande innehavare av uppdraget är Skara stiftshistoriska sällskap. Boken är denna gång ett lagarbete, där främst tre erfarna prostar, Lennart Franck, Nils Hjertén och Lennart Nordquist, med lång erfarenhet och stor kännedom om stiftet, författat de flesta biografierna.

Bildtext:

Flera präster har arbetat på ett 1700-talsmanuskript till Skara stifts herdaminne. Det prydliga församlingsregistret återger de dåtida namnformerna. Tillhör förf

Nyckelordet för att rätt kunna teckna minnet av de bortgångna är grannlagenhet, men också ärlighet, ömsinnet och medkänsla. Låt oss hoppas att även årets volym "Föregångare 2002—2004" skall bli mottagen med förståelse, sympati och intresse! Med de samlade minnesteckningarna som bas bör det också i en framtid bli möjligt att i ett nytt Skara stifts herdaminne skildra hela stiftets historia under en tid som just nu är oss så välbekant, men som i vår snabbt skiftande tid alltför lätt sjunker i glömskans hav.

Referenskälla:

Ragnar Norrman: Prästen i prästgård och församling. Prästbiografisk forskning i Sverige.

Ingår i: Arkiv-fakultet-kyrka. Festskrift till Ingmar Brohed, red. Anders Jarlert, Lund 2004.

Skara stiftshistoriska sällskaps kommande bokutgivning.

Skara stiftshistoriska sällskap har en rik och ymnig bokproduktion. Genom de utgivna böckerna belyses stiftets historia på olika sätt. Somliga böcker kan uppfattas ligga utanför den egentliga stiftshistorien men sammantaget sammanfattar de utgivna och planerade böckerna olika infallsvinklar i stiftshistorien.

Här följer en lista på vad som är planerat att utgivas.

- 21 Hielp Maria. En bok om Biskop Brynolf Gerlaksson
- 22 Föregångare. Minnesteckningar 2002-2004
- 23 Skaramissalet, nr 23
- 24 Återblickar från predikstol och akterdäck, Bengt Schantz
- 25 Elin av Skövde – myt eller verklighet, Sven-Erik Pernler
- 26 Västgötska avlatsbrev, Carl-Gustaf Andrén
- 27 Medeltida västgötska skrivare, Per-Axel Wiktorsson
- 28 Mellan Liljan och Sjöbladet I, Bo J Theutenberg
- 29 Huvudbaner och anvapen inom Skara stift, Inga von Corswant-Naumburg
- 30 Jesper Swedberg
- 31 De västgötska klostrens historia
- 32 Hemsjömanualen

Medlemmar i sällskapet får alltid bra rabatt på våra utgivna böcker. Det lönar sig således att vara och förbli medlem i vårt sällskap!

Ny litteratur

Böcker:

Grundberg, Malin: Ceremoniernas makt. Maktöverföring och genus i Vasatidens kungliga ceremonier. 2005. 334 sid.

Hagberg, Johnny(red.): Ora et labora. Varnhems klosterkyrka under nio sekler. 2005. 116 sid. (Skara stiftshistoriska sälls­kaps skriftserie. 19.)

Jarlert, Anders, & Lundblad, Jakob: Försvunna kyrkor i Göteborg. 2005. 81 sid.

Kinman, Staffan: Vapenhistorisk inventering av kyrkor i Skara stift. Med föremålsbeskrivningar, kommentarer och jämförelser. 2005. 152 sid. (Skara stiftshistoriska sälls­kaps skriftserie. 17. Även: Svenska vapenhistoriska sälls­kapets skrifter. Nya serien. XIX.)

Lejon, Kjell O.: Diocesis Lincopensis – historia över Linköpings stift. 2005. 552 sid. (Linköpings stiftshistoriska sälls­kaps skriftserie. 1.)

Schück, Herman: Kyrka och rike – från folkungatid till vasatid. 2005. 317 sid. (Skrifter utg. av Runica et Mediævalia. Scripta minora. 11.)

Sigsjö, Ragnar: Skara domkyrka. Kort historik och vägledning. 2005. 56 sid.

Soop, Hans: Erik Soops gravmonument i Skara domkyrka. 2005. 123 sid. (Skara stiftshistoriska sälls­kaps skriftserie. 20.)

Westrin, Barbro: Medelplana kyrka och socken. 2005. 59 sid.

Artiklar:

Edholm, Dag W.: Cahman-positivet i Berga kyrka – en sorglig orgelhistoria. I: Orgelforum. Årg. 27(2005):1, sid.43–44.

Holmquist, Inger, & Svahn, Lisbeth: Varnhems klosterkyrka. I: Västgötagealogen Årg. 24(2005):1, sid.11–13.

Molander, Lisa: Varnhems kyrkogård. Preliminär rapport för kyrkogårdsförvaltningen i Skara pastorat. I: Varnhemsbygden. Medlemsblad för Hembygdsföreningen Skarke–Varnhem. Årg. 23(2005), sid. 37–54.

Thorkildsen, Dag: Kyrkan och 1905. I: 1905 – unionsupplösningens år. 2005, sid. 181–204.

Den ljudande kyrkan – Orglar, klockor och sång.

Årets kyrkohistoriska seminarium i Skara har temat ”Den ljudande kyrkan”. Det kommer att handla om orglar, liturgisk sång, psalmer, akustik, kyrkklockor, klockstaplar m.m. Medverkande är: Folke Bohlin, professor em, Axel Unnerbäck, tidigare RAÄ:s orgelexpert, P-O Nisser, teol dr., Ralf Friberg, akustiker, Torsten Söderberg, komminister em., Jakob Lindblad, arkitekt, Ingegerd Idar, organist samt Lars Hagberg, organist. Seminariet kommer i år att hållas på Kyrkans hus, Skara.

För detaljerat program och anmälan kontakta Västergötlands museum.

Skara stifts kyrkoberivningskommitté i samarbete med Västergötlands museum, Regionmuseum Västra Götaland, Skara stift och Skara pastorat.

Tid: 22-23 september 2005

Plats: Kyrkans hus, Malmgatan 3 i Skara

Anmälan till Västergötlands museums växel tel: 0511-260 00 senast 19 september.

Skara Stiftshistoriska Sällskap

SKARA STIFTSHISTORISKA
SÄLLSKAP

ISSN 1103-3959

Hemsida: www.skarastiftshistoriska.nu

Ordf. Johnny Hagberg (ansv. utgivare)

Adr.: Järpås prästgård, 531 94 Järpås

0510-910 16 (Fax och Bost.), 070-550 00 98

(Arb.)

epost: jarpas.pastorat@svenskakyrkan.se

Redaktion för medlemsbladet:

Vice ordf. Ingemar Ekström

epost: ingemar@skarastiftshistoriska.nu

Bengt O.T. Sjögren och Arne Sträng